

ELINTARVIKEHANKINTOJEN AAKKOSET

Oletko miettinyt miten hankkia lisää lähellä tuotettuja elintarvikkeita hankintalain mukaisesti? Näillä aakkosilla onnistut varmemmin!

-tiimi

Tässä oppaassa esitetyllä elintarvikkeiden hankintaprosessilla on erittäin merkittävä vaikutus elintarviketuotannon kehittymiselle maakunnassa. Tämä prosessi antaa paikallisille yrittäjille mahdollisuuden osallistua tarjouskilpailuihin, tarjota tuotteita, tuottaa koe-eriä, tehdä toimintaansa tunnetuksi ja parhaassa tapauksessa se antaa yritykselle investointisysäyksen.

Hankintaprosessi on kaikkein tärkein työväline hankkia lähellä tuotettuja laadukkaita elintarvikkeita. Hankintaprosessi määrittelee sen mistä, millä hinnalla, millä jalostusasteella ja milloin hankkimamme elintarvike tulee. Lisäksi se määrittelee sen mihin elintarvikehankintoihin sijoitetut varat menevät.

Kaikki hyvin tietävät, että perusteellisesti tehdyllä raaka-aine hankinnalla on erittäin suuri merkitys lopputuotteen laatuun ja hintaan. Tällä oppaalla halutaan tuoda esille, miten tekemillämme hankinnoilla on merkittävä vaikutus lähialueen ja koko maakunnan elinkeinoelämään. Esteinä hankintaprosessin toteuttamiselle on koettu hankintaprosessin heikko hallinta ja se, että hankintoja toteuttavat tahot eivät näe alueellisen elintarviketuotannon merkitystä maakunnan elinkeinoelämälle kovin tärkeänä vaan edullisin hinta ja hankkimistapa ajaa edelle.

Hankintaprosessiin kuuluu muutamia vaiheita, joista jokaisesta on lyhyt esitys ja siihen liittyvä esimerkki elävästä elämästä. Hankintaesimerkkinä käytämme leipähankintaa, joka on hyvä esimerkki todellisesta onnistuneesta hankintaprosessista Lapissa.

Toivomme, että tämä lyhyt esimerkin kautta avattu opas antaa sinulle uusia hyviä ideoita yksikkösi elintarvikehankintoihin ja sen avulla saisimme vahvistettua maakunnan elintarviketuotantoa ja sitä kautta elinkeinoelämäämme.

Lapin ruoka -tiimi

Rauno Kuha

Jukka Lokka

Tanja Häyrynen

Merja Ahola

Markkinakartoitus

Onnistuneen lähiruokahankinnan kulmakivi on hyvin tehty markkinakartoitus. Markkinakartoitus tarkoittaa sitä, että selvitetään hankinnan kohteena olevan elintarvikkeen paikallinen (kunta) ja alueellinen (maakunta) tarjonta. Missä elintarviketta tehdään, kuka tekee ja millaisia määriä on saatavilla? Tämän jälkeen tarjonnasta laaditaan listaus, josta löytyy yhteenveto paikallista ja alueellista tuottajista myöhempää markkinavuoropuhelua varten.

Tässä työssä on hyvä tehdä yhteistyötä muiden lähellä toimivien elintarvikehankkijoiden kanssa kuten muiden kuntien kanssa, ja jakaa kokemusta ja tietoa mitä on löytynyt markkinakartoituksen kautta.

Mistä tietoja? Olemassa olevat sivustot. Esimerkiksi Lapin elintarviketalo, Lapin ruokapiste, Kohti Kestäviä hankintoja.

Vinkki: hyödynnä yhteistyötahoja: Lapissa esimerkiksi Lapin Ruoka Oy, kunnat, yhtiöt, hankkeet.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut markkinakartoitus

Leipähankinnat kolmelle kunnalle

Kunta otti yhteyttä yhteistyötahoon, joka selvitti lappilaiset leipomot ja niiden yhteystiedot myöhempää yhteydenottoa varten. Yhteydenoton syynä oli leipähankinnat kolmelle lappilaiselle kunnalle.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Markkinavuoropuhelu

Markkinakartoituksen jälkeen käynnistetään markkinavuoropuhelu ja tuote- ja tuotantokokeilut, eli käydään keskustelut elintarvikkeiden tuottajien ja jalostajien kanssa. Markkinavuoropuhelu valmistelee pohjaa hyvälle kilpailutukselle. Markkinavuoropuhelussa kerrotaan ostajana tuottajalle mitä minä tarvitsen, missä muodossa, kuinka paljon ja milloin? Tuottaja pystyy tällöin tarkastelemaan omaa tuotantoaan suhteessa ostajan tarpeeseen. Kun ostajan toiveet on kuultu, on tuottajan vuoro kertoa mitä voi tuottaa, missä muodossa, kuinka paljon ja millaisella aikataululla.

Paras tilanne on, jos markkinavuoropuhelu voidaan järjestää usean ostajan ja tuottajan kanssa yhdessä samaan aikaan. Laajemmissa markkinavuoropuheluissa voivat tuottajat verkostoitua keskenään kuten myös ostajat verkostoitua keskenään. Verkostoitumisen kautta voidaan lisätä ostovolyymia ja tuotantomäärää.

Markkinavuoropuhelun yhteydessä voidaan myös ottaa tuotteita testattavaksi tai voidaan sopia, miten tuotteita testataan ja yrittäjä voi kokeilla tuotteen tuottamista ostajan halutussa muodossa. Tuotetestaus on hyvä tapa tarkistaa tuotteen sopivuutta ateriapalvelussa.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut markkinavuoropuhelu

Yhteistyötaholle lähetettiin kutsu välitettäväksi markkinakartoituksessa olleille lappilaisille leipomoille. Leipomoyrittäjät kutsuttiin saman pöydän ääreen. Toimijat kertoivat mihin riittää omat mahdollisuudet tarjota, yhteistyön mahdollisuuksia yrittäjät pohtivat logistiikasta lähtien ja siitä, miten tuotteita voi tarjota kolmen kunnan alueella. Markkinavuoropuhelun tuloksena saatiin leipomoyrittäjät innostumaan mahdollisuudesta osallistua tulevaan tarjouspyyntöön omalla tarjouksella.

Kunta otti yhteyttä yhteistyötahoon, joka selvitti lappilaiset leipomot ja niiden yhteystiedot myöhempää yhteydenottoa varten. Yhteydenoton syynä oli leipähankinnat kolmelle lappilaiselle kunnalle.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Kilpailutus

Markkinavuoropuhelussa syntyneitä tuloksia käytetään kilpailutuksessa tarjouspyyntöjen pohjana.

Markkinavuoropuhelussa esiin nousseita asioita kuten logistiikkaa, tuotteiden kokoa, määriä, toimitustapoja ja erityispyyntöjä nostetaan esille tarjouspyyntöön hankintakriteereinä. Tarjouspyyntö rakennetaan sen mukaan, miten markkinavuoropuhelussa on käyty asiat läpi, jolloin yrittäjillä on helppo tarjota tuotteitaan jättämällä oman tarjouksen.

Hankintakriteerit tulee esittää tarjouspyynnössä selkeästi. On syytä erityisesti huomata, että hinta ei voi olla ainoa hankintaa määrittävä tekijä. Muita hankintakriteereitä voivat olla esimerkiksi toimitusajat, hankinnan sosiaaliset vaikutukset, tuotteen laatu, tuotetta koskevat erityisvaatimukset (esim. tuotteen koko). Hankintakriteereillä määritellään, millainen hankintapäätös tullaan tekemään.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut kilpailutus

Leipomoyrittäjät ymmärsivät markkinavuoropuhelun vuoksi paremmin tarjouspyynnön hankintakriteerit ja osasivat vastata tarjoukseen järjestelmässä kriteereiden mukaisesti. Toimijat olivat tietoisia, että tällainen tarjouspyyntö on tulossa tiettyyn aikaan eikä se mennyt ohi paikallisilta ja alueellisilta toimijoilta. Testausten kautta tilaaja tiesi mitä on mahdollista saada ja toimiiko tuote omiin tarpeisiin.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Hankintapäätöksen teko

Hyvin tehdyssä tarjouspyynnössä on tarkkaan määritelty hankintakriteerit, joiden mukaan hankintapäätökset tehdään. Näissä hankintakriteereissä ovat mukana markkinavuoropuhelussa esille nousseet hankintojen erityispiirteet. Huoltovarmuuden ja omavaraisuuden vuoksi on suositeltavaa, että tuottajia on useampia ja että tarjouspyyntö antaa siihen myös mahdollisuuden. Verkoston kanssa tehdyillä tarjouspyynnöillä on parempi todennäköisyys saada useampia eri toimittajia hajautetusti tuottamaan tarpeiden mukaiset määrät.

Lisäämällä julkisella sektorilla elintarviketuottajien määrää, varmistetaan se, että ei sitouduta vain keskitettyihin järjestelmiin, jolloin paikalliset toimijat pääsevät mukaan ja valuutta jää alueen hyödyksi. Hankintapäätös sitoo ostajan ja tuottajan toimimaan tarjouspyynnön ja tarjouksen mukaisesti. Sopimuksessa voi olla mukana optiovuosia 1 – 2 kpl hankintavuoden lisäksi.

Hankintasopimukseen määritellään tilanteet, milloin sopimus voidaan purkaa, ja millaiset sanktiopykälät tulee sopimusrikkomuksiin liittyen. Esimerkiksi millaiset sanktiot tavarantoimittaja saa, jos ei toimita tuotteita sovituksessa aikataulussa.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut hankintapäätös

Tehtiin hankintapäätös leipomotuotteista useamman toimijan kanssa, koska saatiin toimijat tekemään yhteistyötä. Leipomotuotteita kolmen kunnan alueelle toimittaa useampi toimija yhteistyön kautta myös tuotteiden kuljetusten kanssa. Hankintapäätökseen kirjataan kaikki se mitä hankintakriteereissä on määritetty.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Sopimusten toteutus ja jalostus

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Tavaran toimittajien/tuottajien kanssa laadituista sopimuksista pidetään kiinni. Tämä tarkoittaa myös sitä, että sovittuja toimitusehtoja noudatetaan niin aikataulujen kuin tuotteen laadun suhteen. Tarvittaessa käytetään sanktioita, mikäli sellaisia sopimuksissa on (olisi hyvä olla laadukkaan palvelun turvaamiseksi). Sopimukseen varattuja optiovuosia voi käyttää sovitun mukaisesti.

Tehtyjen sopimusten ohella voi ja on hyvä tehdä myös uusia tuotetestauksia uusien tuottajien kanssa tulevaisuutta silmällä pitäen. Tuottajaverkoston kasvatetaan ja yhteistyötä muiden keittiöiden kanssa edelleen kehitetään sopimusten toteuttamisen ajalla muun muassa reseptiikassa, logistiikassa, tuottajien kesken kuin myös yhteistyöverkostossa.

Onnistunut toteutus ja jalostus

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Leipomohankinta toteutettiin sopimusten mukaan ja samaan aikaan alettiin miettimään mitä uusia tarpeita olisi leipomohankintojen pohjalta. Sopimuksen aikana testattiin erilaisia tuotteita, joita sitten laitettiin uuteen tarjouspyyntöön vanhan sopimuksen ollessa loppuvaiheessa. Jokainen mukana oleva kunta sai tuotteita toivomusten mukaisesti myös toisella hankintakierroksella, ja yritykset ovat tehneet enemmän yhteistyötä toisen sopimuksen aikana muun muassa logistiikan suhteen.

Yhteistyö yrittäjien välillä mahdollistaa sen, että kaikkien toimijoiden ei tarvitse liikkua vaan logistiikkapalvelua voidaan ostaa myös toisilta toimijoilta tai vaihtaa päittäin tuotteita autoissa ja liikkua kotiinpäin.

Onnistunut hankinta

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut hankinta keittiöstä, paikallisesta ja maakunnallisesta näkökulmasta tarkoittaa vahvaa elinkeinoelämää koko maakunnan alueella. Onnistunut hankinta on juuri sellainen kuin se on sovittu ja testattu - maukas ja laadukas. Tuote tulee juuri silloin kun on sovittu ja sitä on juuri se määrä kuin pitääkin.

Onnistunut hankinta on lähellä tuotettu ja jalostettu eli sillä on lyhyt arvoketju (ympäristöystävällinen) ja se tuo työtä ja toimeentuloa lähialueelle.

Lisäbonus on, että tehty hankintasopimus voi mahdollistaa uuden investoinnin, mahdollisesti uutta yritystoimintaa ja uusia työpaikkoja lähialueelle lisääntyvän ja laajenevaa yritystoimintaa kysynnän kasvun myötä.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

Onnistunut hankinta

Lappiin saatiin lisää leipomotoimijoita ja leipomotuotteiden valikoima on laajentunut usealle sektorille.

Saatiin myös leipomoiden työntekijöiden määrää kasvatettua ja jopa toimitilojen vaihtoa uusiin tilavimpiin tiloihin sekä investointeja uusiin laitteisiin.

Tuottajien välinen logistinen verkostoituminen lisääntyi.

Lapin materiaalipankki | Janne Jakola

LÄHIRUOAN KÄYTTÖÄ EDISTÄVÄ HANKINTAPROSESSI SYY: LISÄÄ LÄHIRUOKAA LAPISTA

1. MARKKINAKARTOITUS

2. MARKKINAVUOROPUHELU,
TUOTE- JA TUOTANTOKOKEILUT

3. KILPAILUTUS, TARJOUSPYYNNÖT

4. HANKINTAPÄÄTÖS

5. VOIMASSA OLEVAT SOPIMUKSET

6. JATKUVA MARKKINAKARTOITUS
JA UUDET KOKEILUT

#TehemäPois